

**instrumentarium
muzyczne
TADEUSZA
CZWORDONA**

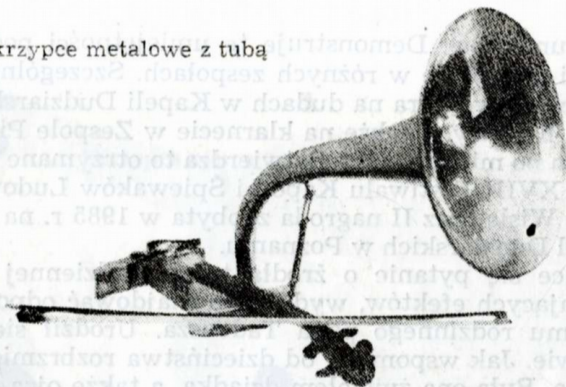
WYSTAWA w RATUSZU
Ostrów Wielkopolski, maj - sierpień 1986

W warsztacie

WYSTAWA W WARSZAWIE
Główny Wielkopolski, maj - sierpień 1988

Skrzypce metalowe z tubą

Jest społecznie pożądane, by indywidualne pasje, zamiłowania zbiegały się z interesem ogólniejszym. Temu postulatowi czyni zadość kolekcja instrumentów muzycznych Tadeusza Czwardona. Jej historyczne, kulturowe, a nierzadko artystyczne walory unaoczniają, jak wiele dla kultury — także narodowej — dokonać może człowiek oświadczony szlachetną ideą ocalania jej relikwii i pamiątek.

Z 200 instrumentów i mechanizmów grających, gromadzonych od 1949 r., eksponowanych jest 110. Są wśród nich egzemplarze pochodzące ze znanych na przełomie XIX i XX w., firm obcych, są także dzieła polskich rzemieślników. W grupie instrumentów ludowych, których wykonawca często pozostaje nieznany, uwagę zwracają — charakterystyczne dla Wielkopolski — siesienki, dudy, mazanki i dwustrunowe basy kaliskie z podstawkiem o przedłużonej nóżce, wchodzącej do wnętrza pudła i stanowiącej jego duszę. Nie brak osobliwości, a między nimi składanej fisharmonii amerykańskiej, skrzypiec metalowych z tubą, skrzypiec „kieszonkowych”. (Te ostatnie — umożliwiając swą ascetyczną formą pokątne zarobkowanie — świadczą o kondycji społecznej ich dawnych właścicieli). Imponują rozmarami automatofony, mechanizmy grające z końca XIX w., stanowiące istotny element ówczesnej mieszczańskiej kultury muzycznej.

Oczywiste, że nie wszystko trafia do pana Tedeusza w stanie nadającym się do eksponowania, uszkodzone egzemplarze naprawia, przywraca im właściwe brzmienie, a gdy wypatrzy unikat, którego zdobyć nie może — wykonuje jego replikę. Tak rzecz miała się np. ze wspomnianymi już skrzypcami metalowymi z tubą (ich oryginał widział w jednym z angielskich muzeów) oraz ze skrzypcami zw. „niemymi”. Praktykę tę umożliwia mu ogromna wiedza z zakresu historii, budowy i funkcji instrumentów — wsparta zdolnościami plastycznymi niezbędnymi szczególnie przy rekonstrukcji instrumentów ludowych.

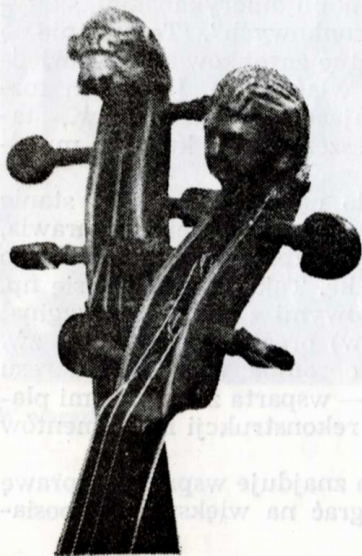
Kolekcjonerstwo Tadeusza Czwardona znajduje wspaniałą oprawę w jego talencie muzycznym. Potrafi zagrać na większości z posia-

danych instrumentów. Demonstruje te umiejętności podczas swych wystaw, ale i muzykuje w różnych zespołach. Szczególnie rozkochany w muzyce ludowej, gra na dudach w Kapeli Dudziarskiej Ostrowskiego Domu Kultury, a także na klawercie w Zespole Pieśni i Tańca „Ołobok”. Gra po mistrzowsku. Potwierdza to otrzymane wyróżnienie w 1984 r. na XVIII Festiwalu Kapeli i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą oraz II nagroda zdobyta w 1985 r. na X Konfrontacjach Kapel Dudziarskich w Poznaniu.

Nasuujące się pytanie o źródła tej niecodziennej aktywności i jej zadziwiających efektów, wydaje się znajdować odpowiedź w atmosferze domu rodzinnego pana Tadeusza. Urodził się w 1919 r. w Ostrzeszowie. Jak wspomina, od dzieciństwa rozbrzmiewała wokół niego muzyka. Była ona żywiołem dziadka, a także ojca — z zawodu kolejarza. Pozostał jej wierny brat Maksymilian, zakładając w Ostrzeszowie warsztat lutniczy. W 1934 r. rodzina Czwordonów przeprowadziła się do Ostrowa Wielkopolskiego, gdzie piętnastoletni Tadeusz rozpoczął systematyczną edukację muzyczną, pobierając prywatne lekcje gry na skrzypcach i klawercie.

Dzisiaj — emeryt ZNTK — jest prawdziwą instytucją muzyczną, niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie muzyki i instrumentów ludowych. Jego instrumentarium — jedno z największych wśród prywatnych kolekcji muzycznych w Polsce — wzbudza podziw amatorów i uznanie profesjonalistów: muzealników, historyków sztuki, etnografów. Poświęcono mu audycje radiowe oraz prezentowano w telewizji. Liczne odznaczenia, m.in. Medal za Zasługi w Rozwoju Miasta Ostrowa Wielkopolskiego, odznaka Zasłużonego Działacza Kultury, Medal 40-lecia i Złoty Krzyż Zasługi — dopełniają społeczną ocenę trudu i dzieła Tadeusza Czwordona.

LECH WAWRZYŃIAK

Główki skrzypiec Jacobusa Stainera
i Georgiusa Helmera

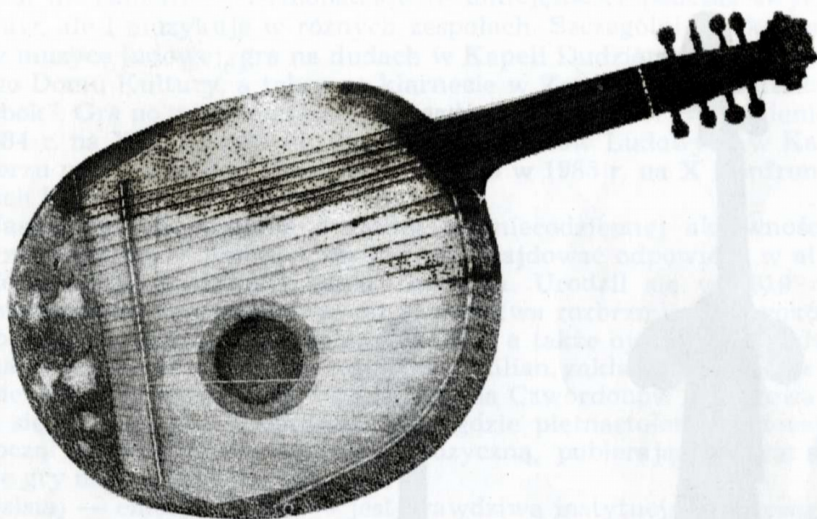
Skrzypce nieme

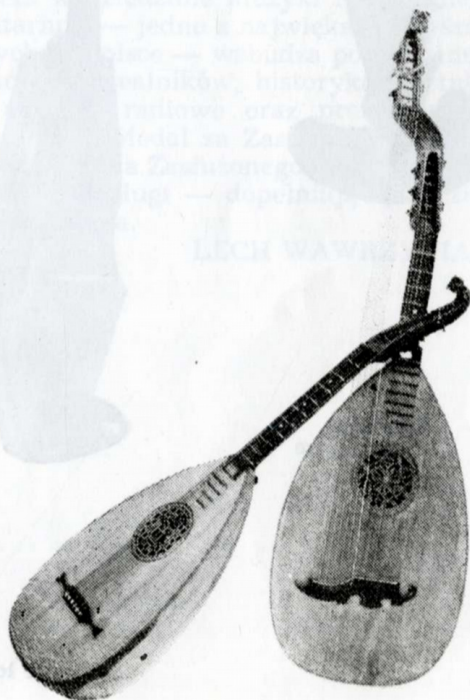
Skrzypce
kieszonkowe

Skrzypce lonowe

Bandura — ukraiński instrument ludowy

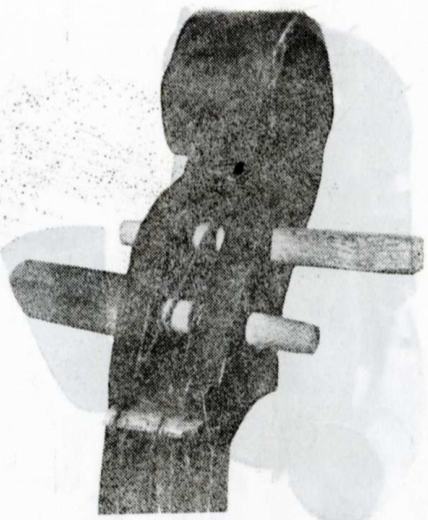

Lutnia 6-strunowa

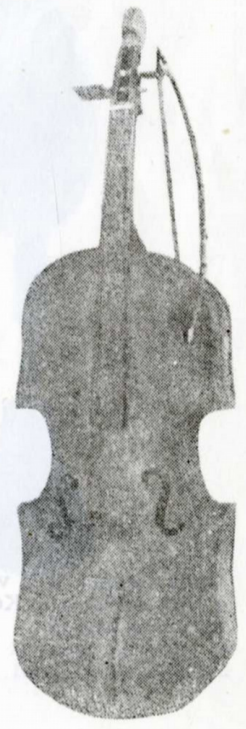
Teorban 12-strunowy

Basy kaliskie dwustrunowe,
klejone; pochodzenie
nieznane

Główka basów kaliskich

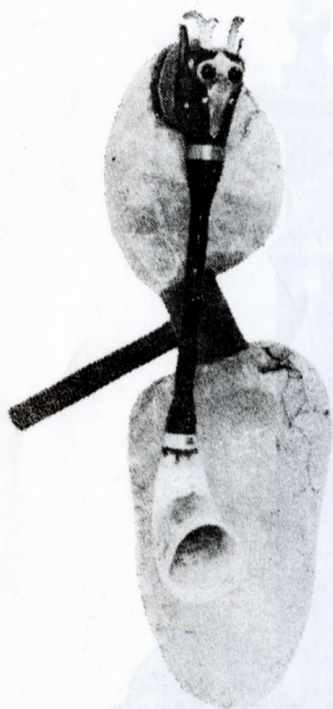
Basy normalne z Ołoboku,
dwustrunowe, dłubane;
wyk. Stanisław Banasiak
w 1910 r.

Dudy z końca XIX w.
z Trzemeszna;
wyk. Józef Kaczyński

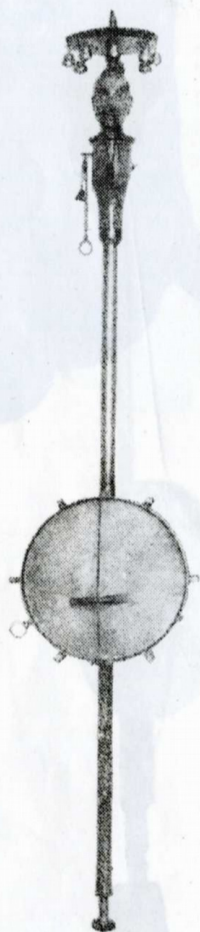
Dudy z końca XIX w.
z Nowej Wsi koło Koźmina;
wyk. Jan Marek

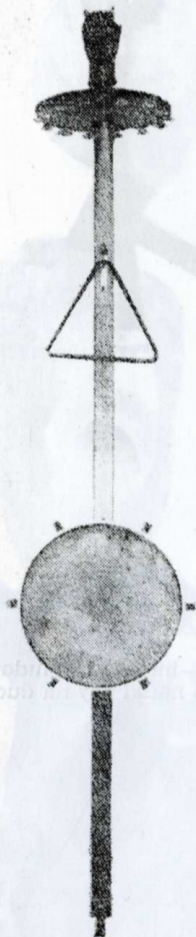
Siesieńki —instrument ludowy
służący do nauki gry na dudach

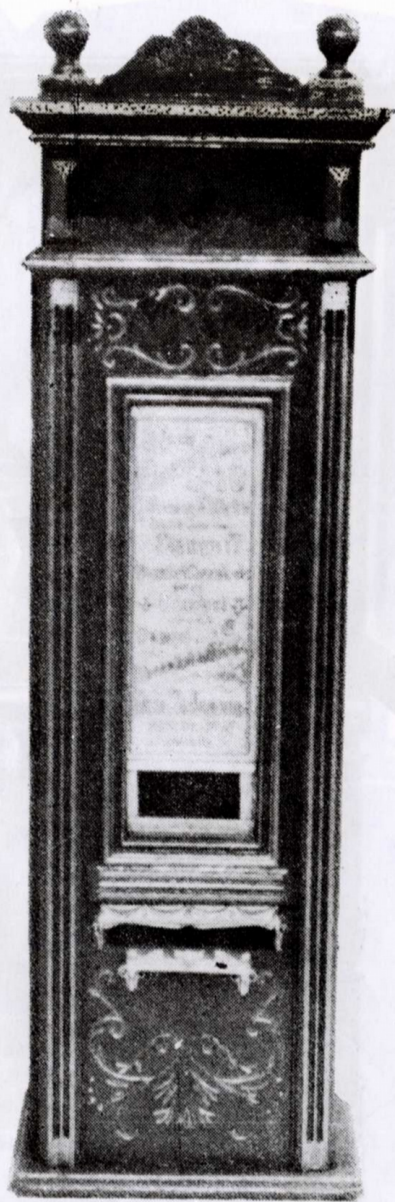
Łuk muzyczny, zmodernizowany —
najwcześniejsza forma instrumentu
strunowego

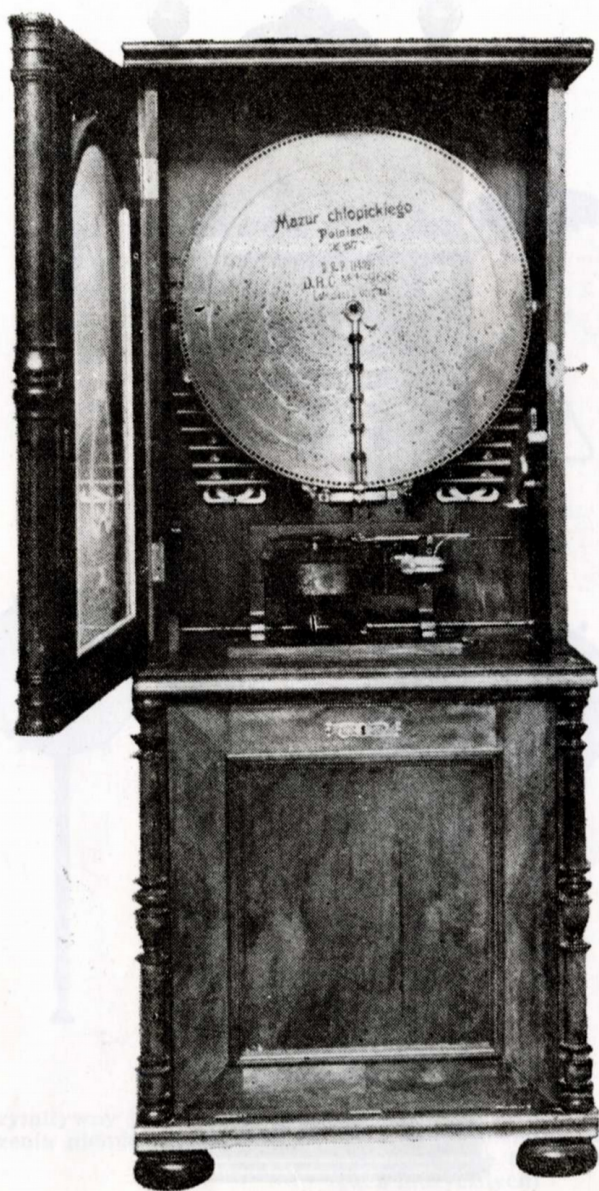
Eumbas — prymitywny jednostrunowiec pochodzenia niemieckiego

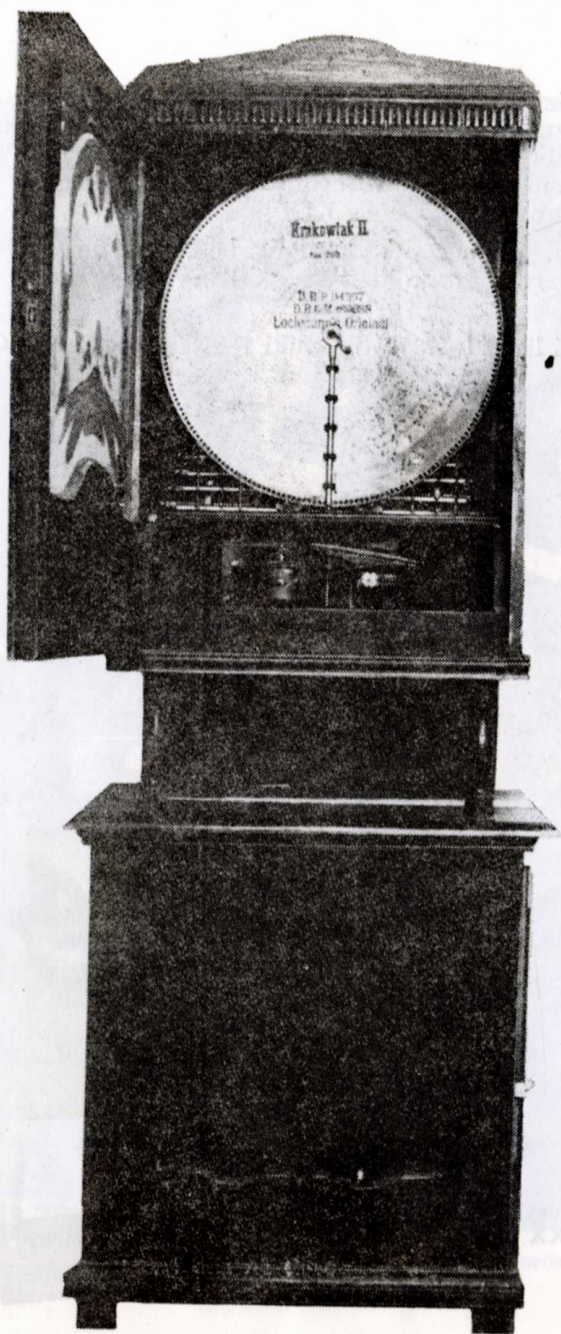
Perkusyjny instrument ludowy używany przez niektóre zespoły folklorystyczne (nie ujmowany w katalogach muzycznych)

Automatofon z końca XIX w. zamontowany do szafki ściennej (przeznaczony do sprzedaży czekolady)

Automatofon z końca XIX w. używany w lokalach rozrywkowych (tzw. grająca szafa)

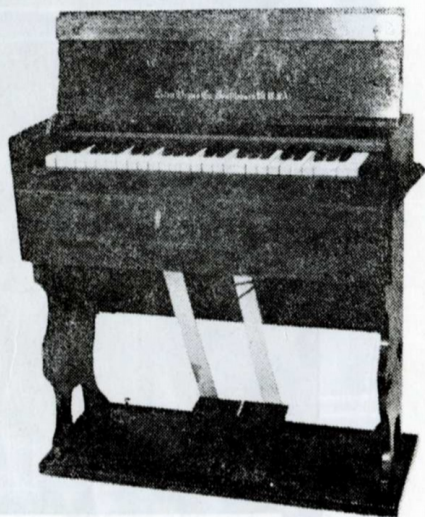
Automatofon domowy z końca XIX w.

„Instytut Sztuki PAN składa serdeczne podziękowanie za umożliwienie zapoznania się z kolekcją zabytkowych instrumentów.

Prywatny zbiór instrumentów zgromadzonych przez Pana ze znacznym nakładem sił stanowi cenny osobisty wkład w utrwalenie instrumentarium muzycznego z XIX i pocz. XX w.

Kolekcja ta, jedna z nielicznych i najobszerniejszych w Polsce, jest ważnym źródłem do dziejów kultury muzycznej w Wielkopolsce.”

(Z listu Instytutu Sztuki PAN do Tadeusza Czwordona)

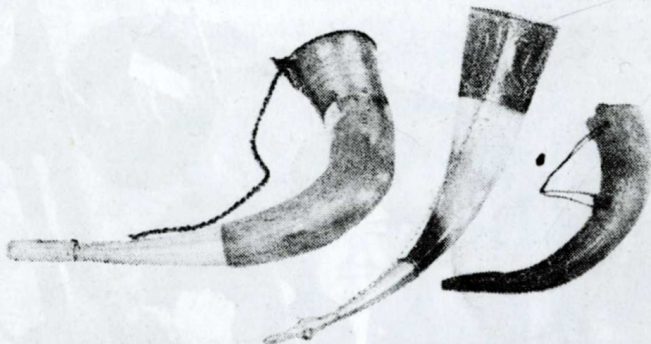
Fisharmonia amerykańska
składana, pocz. XX w.

Automa...
...w XIX w.

Tadeusz Czwordon na tle części swych zbiorów

21-1 002 88.7 1000 0-1-121

Organizator wystawy:

Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego
w Ostrowie Wielkopolskim

Organizatorzy ekspozycji:

Tadeusz Gaworzewski i Arkadiusz Wiśniewski

Komisarz wystawy:

Lech Wawrzyniak

Projekt katalogu i plakatu:

Arkadiusz Wiśniewski

Zdjęcia:

Krzysztof Kowalczyk

Całe instrumentarium (przeszło 400 instrumentów) Tadeusza Czwordona jest rezultatem wieloletniej pasji zbierackiej i konserwatorskiej. Swoje zbiory początkowo eksponował w mieszkaniu (...), potem na wielu wystawach, aż w końcu w Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego. To właśnie wystawa „Instrumenty muzyczne Tadeusza Czwordona” inaugurowała działalność Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego i przyciągnęła tłumy zwiedzających.

Agnieszka Gibasiewicz, Tadeusz Czwordon, „Gazeta Ostrowska” nr 49, 10 grudnia 1995